

Zdravčeva korespondenca z znanstveniki na nemških in avstrijskih univerzah

Peter Scherber

Upokojeni profesor slavistike na Univerzi v Göttingenu, dopisni član SAZU;
Ludwigsburg, (Zvezna republika Nemčija), pscherber@mac.com

Članek poroča o znanstvenih pismih, ki so jih univerze v Nemčiji in Avstriji poslale prof. Zdravcu. Korpus vsebuje pisma prof. Jähnichena iz Vzhodnega Berlina in prof. Schaumanna z Univerze v Jeni. Pisma prof. Konstantinovića izhajajo z Univerze v Innsbrucku. Pisemski stiki z univerzami v Zvezni republiki Nemčiji niso ohranjeni.

The article reports on scholarly letters sent to Prof. Zdravec by universities in Germany and Austria. The corpus includes letters from Manfred Jähnichen in East Berlin and Gerhard Schaumann from the University of Jena. Letters by Zoran Konstantinović originate from the University of Innsbruck. Correspondence with universities in the Federal Republic of Germany has not been preserved.

Ključne besede: Manfred Jähnichen, Gerhard Schaumann, Zoran Konstantinović, Rudolf Neuhäuser, znanstveni stiki, korespondenca.

Keywords: Manfred Jähnichen, Gerhard Schaumann, Zoran Konstantinović, Rudolf Neuhäuser, academic contacts, correspondence.

Zdravčeva korespondenca s pismi in razglednicami znanstvenikov iz nemško govorečih držav – kot mi je bila na voljo – v glavnem obsega pisma štirih pošiljateljev. To sta dva znanstvenika iz takratne NDR, Manfred Jähnichen, Berlin (1933–2019) s 14 pismi in 3 razglednicami (J 1–J 13); nadalje Gerhard Schaumann, Jena (*1927) s 16 pismi (S 1 – S 16). Innsbrucki komparativist Zoran Konstantinović (1920–2007) je zastopan z 29 pismi in 2 razglednicami (K 1 - K 31). Zgodnji dokument je pismo prof. Neuhäuserja (1920–2020) iz Celovca iz leta 1975 (N 1), napisano v slovenščini, s katerim bomo zaključili ta prispevek.

Za ta korpus veljajo štiri pomembne omejitve:

- V bistvu gre le za pisma in dokumente, ki so bili poslani Zdravcu. Znanstvena korespondenca, ki jo je napisal Zdravec – če je sploh ohranjena – ni bila na voljo in zato ni del tega korpusa.
- Manjkajo pisma oziroma vsaj vabila univerz iz Zvezne republike Nemčije. Takšna pisma bi morala obstajati, saj je znano, da je prof. Zdravec v 90. letih prejšnjega stoletja predaval na Univerzi v Göttingenu (in verjetno tudi na drugih univerzah v Zvezni republiki).

- Dodatnega pisma iz Švice, ki ga je napisal zasebni docent dr. Locher z Univerze v Neuchatelu, v katerem je prosil za strokovno mnenje o literarnih navedbah o Srečku Kosovelu, tukaj ne bomo obravnavali.
- Tudi tukaj predstavljeni korpus je nepopoln. Tako je na primer večkrat omejena Bahtinovska konferenca leta 1983 na Univerzi v Jeni, na kateri je Zadravec sodeloval s prispevkom. O tem ni nobene korespondence organizatorja, Univerze v Jeni. Presenetljivo je tudi, da kljub zelo tesnim prijateljskim odnosom, zlasti s Schaumannom, ni zabeleženih nobenih pisem zunaj tukaj predstavljenih obdobj. Manjkajo tudi nadaljnji stiki z Univerzo v Celovcu, čeprav je Zadravec tam opravljal gostujočo profesuro, predvideno v pismu (N 1), in kasneje, 1982, še eno.

Časovno obdobje korespondence, ki jo tukaj predstavljamo, sega od leta 1975 do 1990; Jähnichen (1981–1987), Schaumann (1975–1986), Konstantinović (1983–1990), in pri Neuhäuser (1975).

Prof. dr. Manfred Jähnichen (1933–2019)

Jähnichen je bil od leta 1973 profesor na Humboldtovi univerzi v (Vzhodnem-) Berlinu. Tam je organiziral različne konference o jugoslovanski književnosti. Njegovo raziskovalno delo se je osredotočalo na medsebojne vplive med nemško in jugoslovansko književnostjo. Prevedel je številne avtorje v nemški jezik, med njimi Slovence Cirila Kosmača (Kosmač 1972) in od Ivana Cankarja: romana »Na klancu« in »Martin Kačur« (Cankar 1965 in 1984). Že junija 1979 je Jähnichen sodeloval na prvem simpoziju »Obdobja« s prispevkom o jugoslovanski literaturi razsvetljenstva. Jähnichen je bil od sedemdesetih let večkrat v Sloveniji, kar pojasnjuje, da je njegov slog pisanja Zadravcu ves čas zaseben (v ti-obliki), osebni in v prijateljskem tonu.

V njegovih (in občasno tudi v Schaumannovih) pismih pogosto izvemo, kakšnim osebnim omejitvam so bili izpostavljeni znanstveniki v NDR. Tako na primer običajno niso mogli potovati v tujino s svojimi zakonskimi partnerji, izvemo pa tudi nekaj o pomanjkanju resursov tamkajšnjega znanstvenega dela. Omejena finančna sredstva za publikacije južnoslovanske slavistike so bila vezana na določbe državnega prijateljskega sporazuma med NDR in Jugoslavijo, v katerem so bili prvotno upoštevani skoraj izključno znanstveniki iz Beograda. V njegovih pismih pa so se odražale tudi zelo omejene možnosti za objavo znanstvenih prispevkov v slavistiki v NDR, ki so se ukvarjali s kulturami Jugoslavije.

Vsekakor pa iz Jähnichenovih pisem izvemo nekaj o precej živahnih osebnih odnosih med vzhodnonemškimi in slovenskimi znanstveniki v osemdesetih

letih prejšnjega stoletja. Jähnichen je v tem času sodeloval na šestih konferencah Obdobja, njegovi prispevki pa so posebej zanimivi, ker se ukvarja tudi s številnimi slovenskimi avtorji (to so Valentin Vodnik, Oton Župančič, Ivan Cankar, Anton Aškerc, Miran Jarc, Bratko Kreft, Matej Bor in Ciril Zlobec), ki jih umešča v njihov literarnozgodovinski kontekst in jih vedno podvrže primerjalni analizi zahodnih oziroma južnoslovanskih jezikov (Jähnichen 1984 in 1986). Jähnichen je spodbujal tudi znanstvene odnose med Berlinom in Ljubljano, ko je junija 1981 berlinski oddelek za slavistiko uradno povabil Zdravca, naj preživi 10-dnevno gostovanje z predavanji na Humboldtovi univerzi (J 2). Verjetno je ta obisk potekal šele jeseni 1983, saj je iz pisem Jähnichena in Schaumanna razvidno, da je prof. Zdravec v spremstvu svoje žene Olge oktobra 1983 sodeloval na Bahtinovi konferenci v Jeni, nato pa je bil še v Leipzigu in nazadnje v Berlinu.

Zdravčev prispevek na Bahtinovi konferenci je bil: »Bachtins Auffassung vom Grotesken und das Groteske bei Ivan Cankar« (Bahtinovo pojmovanje grotesknega in groteskno pri Ivanu Cankarju) (Zdravec 1984). Novembra 1984 je Zdravec prejel uradno povabilo na 3. jugoslavistično konferenco v Berlinu, na kateri je 29. maja 1985 sodeloval s predavanjem z naslovom »Slowenische Literatur und Neue Sachlichkeit« (Slovenska književnost in nova stvarnost (Zdravec 1987). Za konferenco sicer ni bil objavljen zbornik, vendar je Jähnichen v svojem zadnjem ročno napisanem (novoletnem) pismu zapisal: »Darf ich dich, lieber Franz, um das Manuskript deines Vortrages bitten; ich habe jetzt eine Publikationsmöglichkeit. Bitte schicke es schnell auf Slowenisch« (Dragi Franz, prosim te, da mi pošlješ rokopis svojega predavanja, saj imam zdaj možnost za objavo. Prosim, pošlji mi ga čim prej v slovenščini)(J 13). Ta prispevek je bil objavljen dve leti po konferenci v znanstvenem časopisu Humboltove univerze (Zdravec 1987).

Jähnichen je večkrat poskušal svojega dopisovalca prepričati, naj sodeluje pri načrtovani 5. jugoslovanski konferenci o Vuku Karadžiću, ki je potekala v Berlinu od 21. do 22. aprila 1987 (Richter 1987 in 1988). Ali je Zdravec sodeloval na konferenci, ni mogoče preveriti iz pisem in drugih dostopnih virov.

Manfred Jähnichen je v letih po koncu NDR med 1990 in 1994 postal izvršni direktor Inštituta za slavistiko na berlinski Humboldtovi univerzi. To kaže, da je bil po koncu NDR politično neobremenjen. Zato je nekoliko presenetljivo, da Angela Richter v svojem nekrologu za Jähnichena ugotavlja, da se je le težko sprijaznil z »občutkom pomanjkanja priznanja za svoje dolgoletno delo na 'svoji' univerzi« (Richter 2019).

Prof. dr. Gerhard Schaumann (*1927)

Odraščal je in živi v Turingiji, ob koncu druge svetovne vojne pa je padel v rusko ujetništvo, se naučil ruščine in postal učitelj ruskega jezika in književnosti. Leta 1960 je postal asistent na Univerzi v Jeni, kjer je bil leta 1973 imenovan za profesorja. Zanj je zelo značilno, o čemer poroča nemška Wikipedia:

»Že leta 1946 je postal član SED. Vendar je bolj sledil marksizmu kot smernicam stranke in bil bolj povezan z intelektualci, kot je bil Bertolt Brecht. Kot mnogi drugi je upal na razvito NDR in boljše, nemotene čase«.

Sam sem ga spoznal in cenil kot neodvisnega duha in spodbudnega sogovornika leta 1983 ob Obdobju 5 v Ljubljani in kasneje v skupnem znanstvenem projektu v Göttingenu in Jeni (1988–1990). Po koncu nekdanje NDR je postal direktor inštituta v Jeni in se leta 1993 tam tudi upokojil.

Schaumannova pisma se bistveno razlikujejo od pisem drugih treh dopisovalcev. So veliko bolj zasebna, nobeno od njih ni napisano na pisemskem papirju institucije, torej Univerze v Jeni ali tamkajšnjega Inštituta za slavistiko, prav tako ni nobenih vabil teh institucij. Najprej so tu tri Schaumannova pisma, ki se nanašajo na njegov obisk v Ljubljani na poletnem tečaju leta 1975. Že v prvem pismu (S 1) piše, da se veseli ponovnega srečanja v Ljubljani, kar pomeni, da sta se Schaumann in Zadravec poznala že pred letom 1975.

Ob tem počitniškem tečaju se je njuno poznanstvo verjetno razvilo v tesnejše prijateljstvo, saj je ob koncu leta v voščilu (S 3) za novo leto – že v ti-obliki – napisal: »Die Tage in Slovenien zählen zu den schönsten des vergangenen Jahres, ich denke gern daran« (Dnevi v Sloveniji so med najlepšimi v preteklem letu, rad se jih spominjam). Šele junija 1980 je ponovno napisal pismo (S 4), v katerem poroča, da pričakuje obisk Zadravčevega svaka v Jeni. V istem pismu poroča, da se je z posebnim zanimanjem posvetil slovenščini na počitniškem tečaju v Dubrovniku in Zagrebu. Takrat je sodeloval v lektorskih vajah »nekega Aleša« in poslušal predavanja dr. Helge Glušič; občasno je bral tudi revijo »Naši razgledi«, ki je bila na voljo v Jeni. Že v tem pismu podaja podrobne informacije o svoji družini, kar priča o tem, kako zasebna in zaupljiva, pravzaprav srčna je morala biti njegova povezava z Zadravcem in njegovo družino. Januarja 1981 se zahvaljuje za povabilo na Obdobja 3 in Zadravčevo novo knjigo *Umetnikov 'Črni piruh'*. Toda sam še ni sodeloval na teh Obdobjih. Vendar je naslednje leto in na dveh nadaljnjih simpozijih sodeloval (Obdobja 4, 5 in 7). Njegovi prispevki k pojmu realizma Georga Lukácsa in ruskemu simbolizmu so bili sicer pomembni prispevki k tematiki teh srečanj, vendar niso bili usmerjeni v slovenistiko. To mu je uspelo leta 1983 v komparativističnem prispevku o Srečku Kosovelu, v katerem ga primerja s sodobnim nemškim ekspresionizmom (Schaumann 1984).

Kosovel pa je postal veliki projekt, s katerim si je Schaumann zaslužil priznanje za širjenje pesnika v nemškem jezikovnem prostoru. Že junija 1981 je zapisal, da je založbi Reclam v Leipzigu predlagal izdajo izbora pesmi Srečka Kosovela. Zadравca spodbuja, naj skupaj z njim pripravi knjigo (S 6): »Es wäre doch wunderbar, wenn wir zusammen dieses Buch herausgeben könnten« (Bilo bi čudovito, če bi lahko skupaj izdali to knjigo) in bi k temu napisal prispevek o Černigoju. Čeprav je vedel, da je v Münchnu izšla knjižica »Integrale« (Kosovel 1976), ki jo je v nemški jezik prevedel Wilhelm Heiliger, je bil pametno, da se je Schaumann odločil, da izbrane pesmi prevedejo priznani prevajalci v NDR. Knjiga je izšla leta 1986 (Kosovel 1986). V prilogi sta dva eseja, eden izpod peresa Gerharda Schaumanna samega: »Ahnung von Zukunft« (Predvidevanje prihodnosti) in drugi s strani Petra Krečiča: »August Černigoj, Srečko Kosovel und der Konstruktivismus« (August Černigoj, Srečko Kosovel in konstruktivizem). Za aktivno pomoč Zadравca pri pripravi knjige se je Schaumann zahvalil v opombi na koncu svojega prispevka (Kosovel 1986, 117). To sodelovanje je potrjeno v nadaljnjih pismih, kar se vsaj posredno kaže v številnih vprašanjih in domnevah, ki jih je Schaumann v zvezi s Kosovelom naslovil na Zadравca (S 8 – S 10, S 14).

V pismu iz decembra 1983 (S 8) Schaumann obuja spomine na lepe jesenske dni, ko sta bila Zadравec in njegova žena v Jeni in Eisenachu. Poleg tega gre za rokopis Zadравčevega prispevka za konferenco o Bahtinu v Jeni (Zadравec 1984). Očitno je Schaumann v knjižnici v Gothi našel tudi članek o protestantih v 18. stoletju na Madžarskem, ki ga je v fotokopiji poslal Zadравcu. Naslednji mesec mu je poslal ilustrirano časopisno poročilo (S 9) o razstavi slovenskega impresionističnega slikarstva, ki je takrat potekala v Berlinu. Korespondenca se konča januarja 1986, ko Schaumann na prospektu izdaje Kosovela v slovenščini piše (S 16): »Dragi Franc, hvala lepa za Vaše pismo. S tem napovedkom Kosovela še enkrat novo leto želi Gerhard.«

Težko je verjeti, da se je s tem končala tako srčna in intenzivna korespondenca med obema znanstvenikoma, vendar v obstoječem korpusu ni nobenega drugega dokumenta.

Prof. dr. Zoran Konstantinović (1920–2007)

Študiral je mednarodno književnost na univerzah v Zagrebu, Beogradu in Münchnu. Leta 1964 je postal profesor v Beogradu. Leta 1970 je dobil katedro za primerjalno književnost na Univerzi v Innsbrucku. Od leta 1983 do 1990 je prof. Zadравec prejel 31 pisem in drugih pisnih sporočil ter 2 razglednice. Poleg uradnih pisem o projektih in vabilih inštituta v Innsbrucku ter posredovanih

pisem in okrožnic v nemškem jeziku so njegova osebna pisma in zapiske skoraj vedno napisani v srbsčini in zelo osebno naslovljeni z »Dragi Franc« ali celo »Dragi moj Franc«. Tisti, ki so poznali Konstantinovičev pogosto pretiran in včasih nekoliko prevzetni slog govora, bodo ta slog prepoznali v pismih, v katerih je vedno znova izražal svoje veliko spoštovanje do vseh svojih slovenskih kolegov in prijateljev na nekoliko pretiran in patetičen način. Kljub temu pa je v njegovih pismih, razen občasnih pozdravov družini Zadravec in prijateljskih nagovorov (»Dragi moj Franc« ali podobno), redko mogoče zaslediti zasebne ali celo družinske povezave z naslovnikom. V njegovih pismih gre skoraj vedno za znanstveno-organizacijske ali projektne informacije. Zadravec je kot organizator Obdobj 5 povabil Konstantinoviča na simpozij, kjer je pod naslovom »Ekspressionizam in fenomenologija« predstavil predavanje iz svojega lastnega raziskovalnega področja. Nekaj mesecev kasneje, jeseni 1983, je Zadravec prejel uradno povabilo, da v novembru ali decembru istega leta predstavi predavanje na temo ekspressionizma (K 1).

Konstantinovič je moral zavrniti povabilo iz Ljubljane k sodelovanju pri Obdobjih 6. Šele v Obdobjih 7 je objavil prispevek o vplivu Franza Meringa na Slovence (Konstantinovič 1985), kasneje pa je v Obdobjih 8 pisal o svojem kolegu komparativistu iz Ljubljane, Antonu Ocvirku (Konstantinovič 1986).

Največ prostora v pismih zavzema velik projekt, ki bi ga lahko imenovali Konstantinovičev življenjski projekt, če bi bil kdaj koli uresničen. Gre za načrt velike »primerjalne literarne zgodovine Srednje Evrope«, v katero je od samega začetka vključil Zadravca (in tudi Franceta Bernika) kot sodelavca s slovenske strani. V več pripravljanih sestankih v Innsbrucku se je ta projekt razvil v resnično monumentalno delo, ki je bilo predstavljeno v pismih iz let 1985 do 1986 (K 8 – K 18) in kjer je bil celo natis pri avstrijski zvezni založbi natančno načrtovan. Šele v pismu iz julija 1990 je udeležencem projekta napisal, da bi bilo zaradi političnih pretresov v vzhodni in jugovzhodni Evropi treba prispevke posodobiti, da bi upoštevali politične in družbene pretrese. Posledično je bil ta tako obetaven in zahteven projekt ustavljen ali je zaspal, eden od razlogov za to pa je bil verjetno tudi Konstantinovičev odhod v pokoj istega leta.

Še leto prej je v Ljubljano prispelo vabilo na simpozij v Innsbrucku z naslovom »Zeitzeichen im Roman der Gegenwart« (Znak časa v sodobnem romanu) (K 20), na katerem naj bi Zadravec sodeloval maja 1989, decembra istega leta pa je Zadravca povabil na predavanje v Innsbruck.

Nazadnje je 20. in 21. junija 1990 potekal simpozij ob 70. rojstnem dnevu Konstantinoviča in verjetno tudi ob njegovi upokojitvi, ki je potekala v istem času. Naslov dogodka je bil: »Srednjeevropski literarni prostor evropskega trenutka in prihodnosti«. Ta naslov se je očitno nanašal tudi na takratne družbene pretrese

v Srednji Evropi, na simpoziju pa so poleg Bernika in Zadravca sodeloval tudi Manfred Jähnichen. Ali so bili ustrezni prispevki simpozija sploh objavljeni v tisku ali na drug način in, če da, kje, ni bilo mogoče ugotoviti. Po upokojitvi leta 1990 je Konstantinović na nenavaden in zelo jasen način zavzel stališče za srbsko stran in za stvar bosanskih Srbov v balkanskih vojnah, zaradi česar so mu strokovni krogi večkrat izkazali nerazumevanje (Sexl).

Prof. dr. Rudolf Neuhäuser (1933–2020)

To edino pismo Neuhäuserja (N 1), napisano v slovenščini, je bilo namenjeno utrditvi tesnejših odnosov med univerzama v Celovcu in Ljubljani in se je navezovalo na predloge prof. Borisa Paternuja. Neuhäuser je Zadravcu ponudil gostujočo profesuro na temo: »Slovenska književnost v obdobju nove romantike in ekspresionizma« v poletnem semestru 1976. Zadravec je to gostujočo profesuro sprejel, prav tako pa tudi kasneje, leta 1982.

Pisma in dokumenti Jähnichena Zadravcu

- J 1 – Lastnoročno pismo iz (Vzhodnega) Berlina z dne 22. 1. 1981.
- J 2 – Tipkano vabilo oddelka za slavistiko na Humboldtovi univerzi v Berlinu, podpisano med drugim tudi s strani Jähnichena, z datumom 29. 6. 1981.
- J 3 – Poštna kartica iz Ohrida z dne 22.8.1983.
- J 4 – Tipkano vabilo oddelka za slavistiko na Humboldtovi univerzi v Berlinu, podpisano med drugim tudi s strani Jähnichena, z datumom 11. 10. 1984.
- J 5 – Lastnoročno napisana novoletna voščilnica z dne 24. 12. 1984
- J 6 – Tipkano pismo oddelka za slavistiko. Potrditev prijave na konferenco z datumom 31. 1. 1985
- J 7 – Tipkano pismo Jähnichena, z datumom 19. 3. 1985
- J 8 – Program simpozija v Berlinu z nekaterimi opombami Zadravca, z dne 29. 5. 1985
- J 9 – Poštna kartica iz Dresdna z dne 10. 7. 1985.
- J 10 – Tipkano pismo iz Berlina z dne 20. 5. 1986
- J 11 – Lastnoročno pismo Jähnichena z dne 7. 2. 1986
- J 12 – Poštna kartica iz Dresdna z dne 23. 7. 1986
- J 13 – Lastnoročno napisana novoletna voščilnica iz Berlina za leto 1987, brez datuma.
- J 14 – Strojepisni predlog za izbor študij Manfreda Jähnichena z delovnim naslovom: »Analysen und Synthesen« (Analize in sinteze), ki je bil verjetno priložen pismu Zadravcu.

Pisma in dokumenti Schaumanna Zdravcu

- S 1 – Lastnoročno pismo iz Jene z dne 30. 3. 1975
- S 2 – Lastnoročno pismo iz Jene z dne 21. 6. 1975
- S 3 – Lastnoročno pismo iz Jene z dne 23. 12. 1975
- S 4 – Tipkano pismo iz Jene z dne 14. 6. 1980
- S 5 – Lastnoročno pismo iz Jene z dne 22. 2. 1981
- S 6 – Tipkano pismo iz Jene z dne 25. 6. 1981
- S 7 – Lastnoročno pismo iz Jene z dne 2. 1. 1982
- S 8 – Lastnoročno pismo iz Jene z dne 1. 12. 1983
- S 9 – Tipkano pismo iz Jene z dne 19. 1. 1984 s priloženim časopisnim člankom o slovenski umetniški razstavi v Berlinu
- S 10 – Tipkano pismo iz Jene z dne 12. 2. 1984
- S 11 – Obvestilo o selitvi in novi poštni naslov z dne 21. 8. 1984
- S 12 – Lastnoročno napisana novoletna voščilnica z Dresdena z dne 29. 12. 1984
- S 13 – Lastnoročno pismo iz Minska z dne 27. 5. 1985
- S 14 – Lastnoročno pismo iz Jene z dne 1. 12. 1985
- S 15 – Tipkano pismo iz Jene z dne 30. 12. 1985
- S 16 – Ročno napisana opomba na novoletnem sporočilu založbe Reclam, v katerem je bila napovedana izdaja knjige Kosovela.

Pisma in dokumenti Konstantinovića Zdravcu

- K 1 – Tipkano vabilo v nemškem jeziku na gostujoči predavanju na Univerzi v Innsbrucku dne 31. 10. 1983
- K 2 – Ročno napisano pismo iz Innsbrucka v srbsčini o predavanju, ki je bilo določeno za 6. december 1983, brez datuma.
- K 3 – Ročno napisano pismo v srbsčini iz Innsbrucka z istim datumom predavanja, brez datuma
- K 4 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini – prvič v neformalni obliki (na ti)– z dne 9. 1. 1984
- K 5 – Poštna kartica iz Beograda v srbsčini, datirana z 19. 4. (letnica je nečitljiva, verjetno 1984)
- K 6 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini z dne 18. 6. 1984
- K 7 – Tipkano pismo iz Ulcinja v srbsčini z dne 21. 8. 1984
- K 8 – Tipkano vabilo v nemškem jeziku s strani Univerze v Innsbrucku za sodelovanje pri znanstvenem projektu primerjalne literarne zgodovine Srednje Evrope, datirano z dne 23. 1. 1985.
- K 9 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini z dne 1. 2. 1985
- K 10 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini z dne 24. 5. 1984
- K 11 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini z dne 13. 6. 1985

- K 12 – Posredovano pismo prof. Spachingera iz Dunaja v nemškem jeziku v zvezi s projektom primerjalne literarne zgodovine Srednje Evrope, z dne 5. 7. 1985
- K 13 – Tipkano vabilo v nemškem jeziku s strani Univerze v Innsbrucku za srečanje projekta Srednje Evrope z dne 19. 8. 1985
- K 14 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v nemškem jeziku in ročno napisana dopolnitev v srbskem jeziku z dne 22. 10. 1985
- K 15 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini z dne 30. 10. 1985
- K 16 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v nemškem jeziku z izčrpno predstavitvijo projekta Srednja Evropa z dne 29. 4. 1986
- K 17 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v nemškem jeziku, naslovljeno na udeležence projekta, z opombo v srbskem jeziku, naslovljeno na Zadравca, z dne 30. 6. 1986.
- K 18 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v nemškem jeziku, naslovljeno na udeležence projekta, z kratko opombo v srbskem jeziku, naslovljeno na Zadравca, z dne 16. 12. 1986
- K 19 – Posredovana kopija Konstantinovičevega pisma prof. Kmeclu in kratka opomba za Zadравca (oba v srbsčini z dne 7. 4. 1989)
- K 20 – Tipkano pismo iz Innsbrucka v nemškem jeziku o načrtovanem simpoziju o sodobnem romanu maja 1989 z dne 21. 4. 1989
- K 21 – Posredovano pismo za gospo dr. Wolf (Avstrijska zvezna založba) glede honorarjev za Zadравca in Bernika z dne 20. 6. 1989
- K 22 – Skupno tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini, naslovljeno na Zadравca in Bernika z dne 30. 6. 1989
- K 23 – Poštna kartica iz Ulcinja, naslovljena na Zadравca in Bernika, brez datuma (verjetno avgust 1989)
- K 24 – Tipkano vabilo v nemškem jeziku iz Innsbrucka na predavanje v decembru 1989, z dne 17. 11. 1989.
- K 25 – Skupno tipkano pismo iz Innsbrucka v srbsčini, naslovljeno na Zadравca in Bernika glede predavanja 15. 12. 1989, brez datuma
- K 26 – Program simpozija ob 70. rojstnem dnevu Konstantinovića 20./21. 6. 1990 v Innsbrucku
- K 27 – Okrožnica udeležencem projekta Srednja Evropa z dne 6. 7. 1990
- K 28 – Tipkano pismo 6 naslovníkom (med drugim Zadравcu) glede predložitve besedila za projekt Srednje Evrope z dne 4. 10. 1990.
- K 29 – Tipkano pismo 6 naslovníkom (med drugim Zadравcu) glede projekta Srednje Evrope, brez datuma
- K 30 – Tipkano pismo v nemškem jeziku Zadравcu z dne 4. 10. 1990
- K 31 – Okrožnica udeležencem simpozija ob 70. rojstnem dnevu Konstantinovića z dne 12. 10. 1990, podpisana s strani Fridrun Rinner in Klaus Zerinschek

Pismo Neuhäuserja Zadравcu

- N 1 – Tipkano vabilo v slovenščini za gostujoče profesorstvo na Univerzi v Celovcu z dne 11. 11. 1975

Literatura

- Ivan CANKAR, 1965: *Am Steilweg*. Hrsg. u. übers. v. Manfred Jähnichen. Berlin, Weimar: Aufbau-Verlag.
- Ivan CANKAR, 1984: *Martin Kačur, der Idealist*. Aus d. Slowenischen von Manfred Jähnichen. Klagenfurt: Drava Verlag.
- Manfred JÄHNICHEN, 1984: Vergleichende Bemerkungen zum aktivistischen Drama im Expressionismus. Rubiner – Krleža – Jarc – Kreft. *Obdobje ekspresionizma v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi* (Obdobja, 5) Ljubljana 145–154.
- Manfred JÄHNICHEN, 1986: Wege zur Synthese (Bemerkungen zur Poesie von B. Koneski und C. Zlobec). *Sodobni slovenski jezik, književnost in kultura* (Obdobja, 8) Ljubljana 81–88.
- Zoran KONSTANTINOVIĆ, 1985: Mesto Franca Meringa u socijalnom realizmu Slovenaca. *Socialni realizem v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi* (Obdobja, 7) Ljubljana 61–65.
- Zoran KONSTANTINOVIĆ, 1986: Komparativistički pogledi Antona Ocvirka u sistemu nauke o uporednom proučavanju književnosti. *Sodobni slovenski jezik, književnost in kultura* (Obdobja, 8) Ljubljana 9–16.
- Ciril KOSMAČ, 1972: *Ballade von der Trompete und der Wolke*. Aus dem Slowenischen übers. v. Waltraud u. Manfred Jähnichen. Berlin, Weimar: Aufbau-Verlag.
- Srečko KOSOVEL, 1976: *Integrale*. übersetzt von Wilhelm Heiliger. München: Trofenik.
- Srečko KOSOVEL, 1986: *Ahnung von Zukunft. Gedichte*. Leipzig: Reclam.
- Angela RICHTER, 1987: V. Berliner Jugoslawistik-Konferenz. *Weimarer Beiträge*. Berlin 33. 1990.
- Angela RICHTER, 1988: Wissenschaftliche Konferenz »Vuk Karadžić, seine Zeit und wir«. *Zeitschrift für Slawistik* 33/5. 757–759.
- Angela RICHTER, 2019: Nekrolog für unser Mitglied Manfred Jähnichen, 2019. <https://leibnizsozietat.de/nekrolog-fuer-unser-mitglied-manfred-jaehnichen/>
- Gerhard SCHAUMANN, 1984: Srečko Kosovel – Nähe und Differenz zum deutschen Expressionismus. *Obdobje ekspresionizma v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi* (Obdobja, 5) Ljubljana 195–203.
- Gerhard SCHAUMANN, 1997: Srečko Kosovels Europagedichte. *Slavistična revija* 45/1–2. 59–66.
- Martin SEXL, 2026: *Zoran Konstantinovič*. <https://www.uibk.ac.at/de/vergl-litwiss/profil-geschichte/ehemalige>
- Franc ZADRAVEC, 1984: Bahtins Auffassung vom Grotesken und das Groteske bei Ivan Cankar. *Roman und Gesellschaft*, Jena. 167–171.
- Franc ZADRAVEC, 1987: Slowenische Literatur und »Neue Sachlichkeit«. *Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität zu Berlin* 36/2, 122–128.

Summary

ZADRAVEC'S CORRESPONDENCE WITH SCHOLARS AT GERMAN AND AUSTRIAN UNIVERSITIES

Prof. Zadavec conducted most of his correspondence with German and Austrian scholars, or scholars working at Austrian universities, with two academics from the former GDR: Manfred Jähnichen of the Humboldt University of Berlin in East Berlin and Gerhard Schaumann of the University of Jena. He also maintained lively contacts with Zoran Konstantinović, a comparatist at the University of Innsbruck. All three correspondents shared very friendly relations with him, marked by personal closeness and great respect for Prof. Zadavec and his scholarly work. From another Austrian university, the University of Klagenfurt, the corpus contains only a single letter by Rudolf Neuhäuser. The examined correspondence includes Schaumann's letters from 1975 to 1986 and Jähnichen's letters from 1981 to 1987. Konstantinović's letters date from 1983 until his retirement in Innsbruck in 1990, while Neuhäuser's single letter is dated 1975. No letters from Slavists working in the Federal Republic of Germany have been preserved, although Prof. Zadavec was invited to give lectures there as well, which suggests that contacts existed even if the written correspondence has not survived.